

R. INGARDENO ESTETINIO IŠGYVENIMO MODELIS

Laima Monginaitė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Humanitarinis institutas, Filosofijos ir politologijos katedra,
Saulėtekio g. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva, el. paštas: *maila@xxx.lt*

Straipsnyje atkreipiamas dėmesys į fenomenologines metodologijos galimybes aprašyti estetinės sąmonės ir patirties specifiką. Iškeltas svarbus estetinių reiškinių teorinio modelio konstravimo klausimas. R. Ingardenas naudodamas fenomenologines pažintines procedūras sukūrė originalias koncepcijas estetikoje: meno kūriniių intencionalios būties, estetinio imanentinio objekto, estetinės konkretizacijos ir vertinimo, estetinio procesualumo. Lenkų autoriaus atskleista estetinio išgyvenimo struktūra rodo estetinės sąmonės fenomenų daugiasluoksniškumą, apibūdina estetiškai specifines subjekto reakcijas. Straipsnyje pristatyti R. Ingardeno naudojami esmių pažinimo būdai: imanentinis stebėjimas, išgyvenimo intucija, eidetinė redukcija. Išsamiau analizuojamos šios estetinio išgyvenimo fazės:

- 1) objekto kokybių sužadinta pirminė emocija;
- 2) audringa meno kūriniių percepcija, lemianti estetinio imanentinio objekto sukūrimą;
- 3) kontempliatyvus, ramus estetinės sąmonės sukurtų objektų stebėjimas, padedantis pripažinti vertybes.

R. Ingardeno estetinio išgyvenimo modelis pripažįstamas universaliu, atskleidžiančiu estetinės nuostatos ir patirties esmę.

Reikšminiai žodžiai: imanentinė būtis, intencionalumas, fenomenologinis aprašymas, eidetinė intucija, kontempliacija, konstituavimas.

Įvadas

R. Ingardenas, būdamas vienas ryškiausių fenomenologinės analizės ir aprašymo autorių, sukūrė originalias estetikos koncepcijas, atskleidė estetinės sąmonės specifiką, sprendė meno kūriniių būties klausimus. E. Husserlis, siekdamas iš filosofijos sukurti mokslą, ieškojo tinkamo griežtojo pažinimo būdo, kuris atsižvelgtų į objekto būties specifiką, jo esybės formą. Pagrindinė problema, kurią iškelia fenomenologija, yra bet kurio žinojimo pirminių šaltinių suradimas. E. Husserlis savo darbe *Filosofija kaip griežtas mokslas*, dėstydamas fenomenologinės filosofijos principus, akcentuoja, kad ji turi būti pagrįsta ne kaip faktų mokslas, o kaip esmių mokslas (eidetinis mokslas), siekiantis atskleisti amžinąsias esmes, idėjas, intucijos išvalgas ir jas aprašyti. Kiekvienas empirinis daiktas, reiškinys

turi savo esmę, todėl fenomenologas individualią žiūrą gali paversti esmėžiūra (ideacija). Eidą E. Husserlis supriešina su logine bendrybe, sąvoka, abstrakcija, nes pats eidas yra išvelgiama visuotinybė, atsiverianti intuityviuose aktuose. Fenomenologinė tiesioginio pažinimo programa teigia, kad akivaizdumas turi būti pasiekiamas ne deduktyviu-induktyviu įrodymu, o tiesiog aptinkamas sąmonėje, joje matomas ir atskleidžiamas. Empirinė, arba individuali intucija, fiksuoja pirminius objekto požymius, bet sąmonės nukreiptumas (intencionalumas) tuo neužsibaigia, nes intelektinė intucija skverbiasi gilyn į gyvenimo patirtį ir aptinka esmes. Esmės, arba eidetinė, intucija yra iš tikrųjų nauja rūšis. Fenomenologija nukreipia dėmesį į subjektyvumą, į žmogiškosios sąmonės turinį – į imanentinius reiškinius. Jos

uždavinys yra aprašyti reiškinių esmės remiantis pirminėmis intuicijos duotybėmis. R. Ingardeno estetikos tyrinėjimuose pagrindine tema yra „išgyvenimo“ proceso struktūros aprašymas, jo modelio konstravimas bei bendrųjų tiesų ir idėjų išvalga intuicijos aktais, prasiskverbiantiais į nepakartojamą, vientisą sąmonės srautą.

Esmių pažinimas

Pagrindinis fenomenologo uždavinys – apriorinis objektų esmės pažinimas, pasiekiamas remiantis eidetine redukcija ir intuicija. Tam tikro objekto konstituavimas – tai pagauti ir išryškinti objekto prasmę individualaus ir bendrojo turinio atžvilgiu; patikrinti atrastojo prasmę; nurodyti reiškinių rūšį ir esamą sąmonės akto intenciją bei atpažinti prasmines objekto intencijas. R. Ingardeno supratimu, pažinimui nepakanka tiesioginio stebėjimo ir išgyvenimo, nes tyrinėjimai tik tada gali būti filosofiniai, kai mes ne tik „žiūrime“, bet ir „matome“, ką iš tikrųjų išvelgiame (1974a: 143). Jei pažinimo objektu yra procesas, tada šį procesą reikia padaryti objektu, t. y. atlikti eidetinę redukciją, o vėliau išskirtą fenomeną aprašyti. Jutiminiai duomenys yra daiktinės prasmės nešikliai, bet patys šiai prasmei indiferentiški. Jutiminės medžiagos prasmė visiškai priklauso nuo sąmonės intencijos. Patirtyje pasireiškiančios tiesioginės duotybės turi būti įsisąmoninamos labai aiškiai. Aiškumas būtinas intuicijų išvalgų verbalinei išraiškai.

Estetika kaip ir kiti mokslai gali naudoti sąvokas tik tada, kai yra atskleistos jų intuicijos duotybės. Lenkų filosofas aprašo estetinį suvokimą, išryškina šio sąmonės akto struktūrą. Intencionalus sąmonės aktas tampa noeminiu, turinčiu daugybę aspektų ir prasmų. Fenomenologo sąmonė stebi intencionalius sąmonės objektus, tiksliai atlieka intuicijas išvalgas, kuriose tarsi „pagaunama“ esmė. Toks vidinis susitelkimas yra ideacijos aktas, kuriame atsiskleidžia imanentiniai sąmonės objektai. Tokiu

pat būdu stebimas estetiškas procesualumas. Stebėjimo koncepcija – tiesioginio pažinimo aiškinimo pamatas, o stebėjimo aprašymas yra metodologinio pobūdžio. R. Ingardenas atskirai kalba apie jausminį stebėjimą ir priskiria jį pirmaeiliam pažinimui, pagrindą duodančiam „išoriniam stebėjimui“. Autorius išskiria šias jausminio stebėjimo struktūrinę dalis:

- pirminių duomenų sukurto išpūdžio pajautimas;
- įsijautimas į kylančius vaizdinius;
- į daiktą nukreipta intencija;
- paties intencionalaus akto išgyvenimas.

Jausminio stebėjimo aktui būdingas akivaizdumas, nes jame pateikiami ir fiksuojami daiktų duotybės bei išpūdžių vaizdiniai. „Akivaizdumo turinį“ sudaro išpūdžių duotybės ir jų pagrindu sukurti vaizdai (atspindžiai). Tačiau stebėjimo aktui „akivaizdumo turinys“ nepriklauso, nes išpūdžiai yra afektyvūs ir nesąmoningi.

Galima išskirti įvairius savimonės lygius. R. Ingardenas pačią aukščiausią lygį vadina „išgyvenimo intuicija“. Ši intuicija skiriasi nuo imanentinio stebėjimo akto savo neprocesualumu. Jos akivaizdumas yra aiškus ir statiškas.

R. Ingardenas teigia, kad imanentinis stebėjimas yra ypatingas aktas: „Tik tai, kas stebima imanentiškai, yra absoliutu, nėra pateikiama vienpusiškai, o iki galo, ir tai yra absoliuto būtis“ (1974b: 180).

Lenkų fenomenologo nuomone, estetika tyrinėja visuminį bendravimo subjekto su objektu aktą, kuriame gimsta intencionali estetiško būtis – ypatinga ontinė forma, dimensija. R. Ingardenas mano, kad neefektyvu išskirti tik du elementus: subjektą ir objektą, nes estetiškose situacijose jų yra daugiau. Jį domina bendroji estetiško situacijos struktūra, todėl nurodo, kad meno kūrinys peržengia realybės ribas, o estetiško sąmonė – meno kūrinio ribas (Ingarden, 1981c: 177). Galima išskirti dvi estetiško santykio nuostatos tyrinėjimų tendencijas: siekimas apibrėžti estetiško išgyvenimo specifiką ir skirtingiems kultūriniais sluoksniams priklausančių žmonių reakcijų į meno kūrinius fiksuojimas. Išskyla rimtų teorinių sunkumų kons-

truojant „idealiųjų“ estetiško išgyvenimo modelį. Konceptualia teorija neparemtas konkrečių individualių išgyvenimų aprašymas sudaro sunkumą nustatant, kas priklauso, o kas nepriklauso estetiniam išgyvenimui. Imanentinės estetiškos būties (estetinio patyrimo) esmei paaiškinti būtina pažvelgti į ją iš ontologinės, semantinės, epistemologinės ir aksiologinės pozicijų. R. Ingardenas labai sėkmingai realizuoja minėtąsias pozicijas. Filosofas pabrėžia, kad intencionalios būties objektai (sąmonės konstruktai) yra transcendentali struktūra sąmonės akto atžvilgiu, taigi ir nėra šio akto savybėmis. Intencionalūs sąmonės konstruktai įgauna visybiškumą ir atskiria nuo sąmonės srauto. Pripažįstant įvairių sąmonės aktų egzistavimą, galima teigti, kad egzistuoja įvairių rūšių intencionalūs objektai. Autentiškais intencionaliais objektais autorius pripažino meno kūrinius. Intencionali estetinė nuostata, fenomenologo nuomone, atsiranda suvokiant ne bet koki realų objektą, o ypatingą objektą, galintį sukelti specifines reakcijas. Todėl estetinė intencionali sąmonė yra ontinė dimensija, esanti tarp materialiojo ir idealiojo pasaulių. Intencionalumo sąvokos išplėtimą iki idealumo sferos R. Ingardenas mano esant neteisingą, nes prarandama galimybė atskleisti skirtumus tarp idealios, realios ir intencionalios būties. Idealūs objektai: idėjos, mintys, sąvokos, simboliai aktualizuojami subjekto intencionalioje sąmonėje, įgauna individualias reikšmes ir prasmes. Meno kūriniai – užfiksuota intencionali būtis materialiomis formomis. Lenkų fenomenologo sampratoje intencionalioji būtis gali turėti įvairias egzistavimo ir fiksavimo formas. Viena iš jos egzistavimo formų reiškiasi imanentiškai sąmonės aktuose. Estetinėje nuostatoje gimsta imanentinė estetinė tėkmė (procesualumas), kurios rezultatas yra grožio objektų sukūrimas, vertybių atradimas.

A. Ščepanska nurodo įvairius R. Ingardeno estetiško išgyvenimo koncepcijos aspektus. Ji mano, kad norint teisingai suprasti minėtąją koncepciją būtina susipažinti su fenomenologo svarstymais šiomis temomis: 1) klausimas apie meno kūrinių egzistavimą; 2) meno kūrinio

ryšys su jo materialiuoju pagrindu; 3) būties skirtumai tarp konkrečių meno šakų; 4) klausimas apie estetiško išgyvenimo ryšį su meno kūrinio konkretizacija; 5) sukonstruoto estetiško objekto santykis su meno kūriniu (Szczepanska 1989a: 131). Tačiau ne tik A. Ščepanskos pastebėtas estetiško išgyvenimo koncepcijos aspektų įvairumas, bet ir paties autoriaus nurodyti prieštaringi estetiško proceso bruožai suproblemina estetiško santykio „idealiųjų“ modelio kūrimą.

Estetiško išgyvenimo fazės

Remdamasis fenomenologiniu stebėjimu ir edeitinė įžvalga, R. Ingardenas kiekvienoje estetiško išgyvenimo fazėje suranda vis naujų, iki tol nepasireiškusių savybių, nuosekliai aprašo jausmingus pakilimus, stiprius emocinius išgyvenimus, o vėliau reflektuoja ramius, protingus perceptoriaus būvius. Autorius aptinka estetiško išgyvenimo perceptinius, emocinius, kontempliatyvius ir intelektualinius bruožus, akcentuoja kūrybinį subjekto aktyvumą. Estetiniame akte perceptorius turi sukurti intencionalios sąmonės konstruktus ir suprasti jų vertingumą. Estetinėje nuostatoje intensyviai veikia vaizduotė, nes turi būti užbaigtos, užpildytos nepakankamo aiškumo vietos (Ingarden 1976d: 171). Estetinis išgyvenimas sudaro sąlygas estetiškai reikšmingoms kokybėms kontemliuoti, tiesiogiai įsijausti į meno kūrinių. Estetiško išgyvenimo kulminacijoje atsiranda emociškai nuspalvintas atsakas į pastebėtas vertybes ir estetiškų kokybių derinio kontempliatyvi pagava pačiame objekte. Tačiau lygiagrečiai atsiranda pažintinis momentas, kurio dėmesio centru tampa estetiškos būties aki-vaizdumas. Fenomenologas taip pat kalba apie meno kūrinio pažintinį lygmenį, iš kurio išsirutulioja refleksinė nuostata, atrandanti meno kūrinio struktūroje estetines kokybes (Ingarden 1976e: 317). Pažintinis momentas susietas su estetiniu vertinimu, jo sprendimuose fiksuojamos pastebėtos estetiškos vertybės. Kad atsirastų tiriamosios nuostatos, būtina išsivaduoti iš estetiškos kontempliatyvios būsenos.

R. Ingardeno sukonstruotame estetišio išgyvenimo modelyje išskirtos trys pagrindinės fazės:

- objekto kokybių sužadinta pirminė emocija, sudaranti sąlygas estetinei nuostatai;
- išraiškingos meno kūrinio struktūros percepcija, pereinanti į estetišio objekto konstituuavimą (konkretizacija); audringai vykstanti esant kūrybinei emocijų, vaizduotės ir fantazijos įtampai;
- Kontempliatyvus, ramus sukurto estetišio vaizdo stebėjimas iš šalies, įvyksta atsakas į vertybę ir vėl kyla nauja emocinės reakcijos banga; besimėgaujant estetiškai reikšmingomis kokybėmis ir kokybiniais deriniais, bręsta intelektualinė nuostata, kuri vėliau išreiškiama estetiniais sprendimais bei nurodo estetinę objekto vertę.

Trečioji kontempliatyvioji estetišio išgyvenimo fazė tampa tarpiniu etapu pereinant į refleksinį, pažintinį mąstymo procesą. Pasibaigus trims estetišio išgyvenimo stadijoms, kurios vyksta ikirefleksiniame sąmonės lygyje, įsijungia fenomenologinio pažinimo procesai: edeitinė intuicija, redukcija, ideacija ir kt. Fenomenologijos surasta intencionali sąmonės būtis yra skirtingų modalumų, suponuoja įvairius objekto matymo aspektus. Fenomenologinė tiramoji nuostata gali būti sąmoningai keičiama. Tą patį sąmonės reiškinį (fenomeną) galima įvairiai tirti ir aprašyti jo struktūras. Todėl visiškai suprantamas R. Ingardeno estetišio proceso ir patirties aiškinimas įvairiais aspektais, jo įvairių intencionalių sluoksnių išskyrimas. Ideacijos procese išgryninama estetišio išgyvenimo esmė, aptinkama ir nusakoma estetišio išgyvenimo struktūra. Remiantis fenomenologinės analizės logika, išskirta sąmonės struktūra yra estetinis fenomenas, kuris tiek pat realus kaip ir materialūs objektai. Esminis daugiapakopio estetišio išgyvenimo rezultatas yra intencionalaus estetišio objekto sukūrimas, kuris pagau-namas tiesioginiame akivaizdume (Ingarden 1970: 97). R. Ingardeno estetikos tyrinėtoja A. Ščepanska pastebi, kad estetinis išgyvenimas yra viso estetišio pažinimo pagrindas; jo taps-

mo bendroji struktūra nepriklauso nuo skirtingų meno rūšių suvokimo (1989f: 131–132).

Atidžiai pažvelkime į estetišio išgyvenimo fazes.

Pirmoji fazė. Pirminė emocija gimsta tada, kai suvokiamame arba įsivaizduojamame objekte fiksuojama ypatinga kokybė, neleidžianti subjektui likti abejingam ir jį sujaudinti. Ji neturi nieko bendro su sąvoka „patikti“. Ši emocija subjektą suaktyvina kokybės atžvilgiu. Aptikta kokybė vėliau tampa imanentinio estetišio objekto kristalizacijos centru. Sužadinta estetinė nuostata sustabdo įprastą nuostatą į realijų pasaulį, keičiasi sąmonės nukreiptumas, o subjektas ima tolti nuo praktinių aktualijų. Jei pirminė emocija nepakankamai stipri, tai estetišio išgyvenimas nutrūksta, sugrįžtama prie realaus pasaulio įvykių.

Pasak R. Ingardeno, estetišio santykio pradžioje praktiniai konkrečios situacijos „dabar“ interesai susilpnėja arba visiškai pranyksta. Atsiranda poreikis mėgautis pastebėta kokybe vykstant akivaizdžiam tiesioginiam jos išgyvenimui. Jeigu pirminė emocija pakankamai stipri, subjekto sąmonėje gimsta specifinė estetinė nuostata, kuri nukreipiama į žvelgti švarias kokybes (Ingarden 1970g:98). Labai svarbi kokybės akivaizdumo pagava, nes ši kokybė tampa percepcijos objektu, yra išskiriama iš ją supančios aplinkos. Tiesioginis kontaktas su kokybe „sukelia naują emocinę bangą, kuri tuo metu reiškiasi ypatinga džiaugsmo forma „reginiu“, kokybės būtimi“ (Ingarden 1966h: 138– 139). Pirmojoje estetišio išgyvenimo fazėje galima pastebėti šiuos bruožus: susijaudinimas dėl kokybės, buitinės gyvenimo nuostatos nusilpimas ir išstūmimas; estetišios nuostatos sužadimas, mėgavimasis kokybe.

Antroji fazė. Antrojoje estetišio išgyvenimo fazėje didėja subjekto aktyvumas. Prasi-deda daugiaplanė percepcija ir meno kūrinio stebėjimas, audringi ekspresyvūs išgyvenimai, kuriuos sukelia estetiškai reikšmingos kokybės ir jų deriniai. Subjekto kūrybiškumo jėgos sužadina vaizduotę ir fantaziją, kurios būtinos užfiksuotoms kokybėms papildyti. „Įsivaizdavi-

mas tam tikros tobulos kokybės yra labai gyvas, ir be mūsų pastangų ji perkeliama į suvokiamą meno kūrinį.“ (Ingarden 1976i: 191–192).

Šioje išsijautimo būsenoje užmirštami skirtumai tarp meno kūrinio materialumo ir sąmonėje sukurto intencionalaus estetiško objekto (*percipiento*): subjektas patenka į vaizduotės sukurtą pasaulį ir nepastebi priemonių, kuriomis meno kūrinys sukuria jame įkūnytą išgalvotą intencionalų pasaulį. Antrojoje estetiško išgyvenimo pakopoje užuominų vietas, schematiškai pateiktas kūrinio dalis gyva vaizduotė užpildo konkrečiais estetiško kokybių vaizdiniais. Taip kuriamas kokybiškai užbaigtas naujas estetiškas vaizdinys. Aptiktų kokybių modifikacija gali nulemti visiškai naujų kokybių atsiradimą, ir tokią naują kokybę R. Ingardenas vadina „derinio kokybe“. Konstruojant įvairius kokybinius derinius, gali skirtingai vykti estetiško išgyvenimas. Vadinasi, esant toms pačioms kokybėms, sukomponuojami skirtingi deriniai, ir todėl gali būti sukuriama įvairios struktūros estetiški intencionalūs objektai. Pagrindinis šios fazės tikslas – iš kokybių derinio sukurti imanentinį estetinį objektą, ir čia baigiasi kūrybinis procesas.

Fenomenologas nurodo, kad antrojoje fazėje reiškiasi selektyvi percepcija, įsijungia empatija, įsivaizdavimas. Įsijautimo aktai yra atsakas į sukonstruotą estetinį imanentinį objektą. Estetinio pasitenkinimo prigimtį autorius sieja su estetiško objekto aktualizacijos užbaigimu. Patiriami estetiški susižavėjimai atsispindi subjekto sąmonės prizmėje. Antrojoje estetiško išgyvenimo fazėje galima pastebėti šiuos bruožus: audringos emocinės reakcijos, kūrybinių galių pasireiškimas (vaizduotė, fantazija, įsijautimas ir kt.), estetiško kokybių derinių formavimas, estetiško imanentinio objekto sukūrimas.

Trečioji fazė. Ši fazė prasideda sukūrus intencionalų estetinį objektą, kuris tampa stebėjimo centru. Pirmoji ir antroji fazės vyksta audringai, dinamiškai, o trečiojoje pakopoje atsiranda ramybė. Tokį estetiško imanentinio objekto matymą R. Ingardenas vadina kontempliacija, kurioje pasireiškia ne emociniai išgyvenimai, o ramus ste-

bėjimas iš šalies. „Pasiiekiamas kontempliatyvus, emociškai pripildytas, intencionalus estetiško objekto jautimas. Šis jautimas sukuria savitą, pirmapradį estetiškai vertingą patyrimą“ (Ingarden 1970j: 101). Kontempliatyvi pozicija sudaro sąlygas įsijausti, aptinkamos sukurto estetiško objekto vertybės. Šiems išgyvenimams būdinga nuostaba, susižavėjimas, rodantis atsaką į aptiktas vertybes. Lenkų fenomenologas šiuos išgyvenimus vadina emociniu atsaku į kokybinių derinių – estetiško kokybių derinio savitas „matymas“ ir antroji estetiško išgyvenimų banga atlieka pagrindinį vaidmenį nusakant ir pažįstant objekto vertybes. R. Ingardenas nurodo, kad tik sprendimai apie vertybę, daromi remiantis estetiško išgyvenimo procesu, ir po jo baigties yra pagrįsti. Jis pastebi, kad paskutinėje estetiško išgyvenimo fazėje atsiranda „švari“ ideali kokybė, kurią būtina pripažinti estetiško vertybės gimimo sąlyga (Ingarden 1976k: 208). Ne kiekvienas estetiškas išgyvenimas baigiasi pozityviai vertingo estetiško imanentinio objekto sukūrimu, todėl ne visada pasiekiamas kontempliatyvus artumas su sukurtu estetiniu objektu.

Kontempliatyvi fazė pasižymi šiomis ypatybėmis:

- a) ramus sukurto estetiško imanentinio objekto stebėjimas;
- b) emocinis atsakas į vertybę;
- c) estetiniam sprendimui reikiamų sąlygų atsiradimas;
- d) idealios kokybės sukūrimas, kuri daro įtaką estetiško objekto vertingumui.

Taigi estetiško išgyvenimo kontempliatyvioji fazė yra tarpinis būvis, duodantis pradžią intelektualiniams procesams, o vėliau ir kitiems tiesioginio pažinimo procesams. Kontempliacija, sukelianti savitą įsijautimą ir estetiško objekto įvertinimą, yra estetiško nuostatos elementas. Vėliau kontempliatyviai gauti duomenys padeda susiformuoti pažintinei nuostatai, išreiškiamai estetiniu sprendimu ir išsakomai sąvokomis. Trečioji estetiško išgyvenimo fazė yra riba, už kurios prasideda fenomenologinių išvalgų ir aprašymo etapas, įsijungia refleksija.

Visoms estetinio išgyvenimo fazėms būdingas nuoširdumas. Nusakant fenomenologine terminija, jose veikia paprasta estetinė intuicija. Vėliau estetinės intuicijos duotybių medžiagą fenomenologinėje nuostatoje struktūrina eidetinė ir intelektualinė intuicijos. Eidetinė intuicija aptinka ir fiksuoja estetinio išgyvenimo esmės, o fenomenologinio aprašymo rezultatas – struktūros modelis.

Išvados

1. Intencionalios estetinės sąmonės aktų pažinimas reikalauja ypatingo metodo. R. Ingardeno naudojamas fenomenologinis esmių atskleidimo ir aprašymo būdas taikliai atskleidė estetinės patirties ir procesualumo struktūrą.
2. Fenomenologo išskirtas „jausminis stebėjimas“ ir „išgyvenimo intuicija“ leido giliai išvelgti estetinio išgyvenimo specifiką, rasti šio proceso fazių vis naujų ypatumų ir savybių.
3. R. Ingardeno sukonstruotas estetinio išgyvenimo modelis gali būti pripažintas universaliu, nes estetinės intencionalios sąmonės esmę atskleidžia ne tik meno kūrinių suvokimas, bet ir santykis su ją supančiu pasauliu. Atskleistos estetinio išgyvenimo fazės nusako estetinės nuostatos absoliučiąją būtį.
4. Fenomenologinė tiriamaoji sąmonės intencija per intuityvias duotybes ir jų aprašymą atskleidžia estetinę būtį įvairiais aspektais: ontologiniu, epistemologiniu, semantiniu ir aksiologiniu.
5. R. Ingardenas, būdamas fenomenologinio stebėjimo meistras, tikslingai nukreipdamas į savo estetinės sąmonės aktus, surado aukščiausią savimonės lygį – „išgyvenimo intuiciją“, kuri yra filosofinio pažinimo būdas.
6. Lenkų autoriaus estetiniame akte išskirti įvairūs išgyvenimai leidžia nusakyti tikrai estetinei intencijai būdingus požymius.

Literatūra

- Ingarden, R. 1976. *O pornaweniu dzieła literackiego*. Warszawa.
- Ingarden, R. 1966. *Studia z estetyki*. T. 1. Warszawa.
- Ingarden, R. 1970. *Studia z estetyki*. T. 3. Warszawa.
- Ingarden R. 1974. *Wstęp do fenomenologii E. Husserla*. Warszawa.
- Ingarden, R. 1981. *Wykłady i dyskusje z estetyki*. Warszawa.
- Ingarden, R. 1974. *Z badan nad filozofia wspolczesna*. Warszawa.
- Szczepanska, A. 1989. *Estetika Romana Ingardena*. Warszawa.

R. INGARDEN'S MODEL OF AESTHETICAL EXPERIENCE

Laima Monginaitė

The paper discusses potentialities of phenomenological methodology in describing particularity of the aesthetical conscious and experience. A substantial question of constructing a notional model of aesthetical phenomena is raised in the paper, and R. Ingarden's model of aesthetical experience is analysed. By applying phenomenological procedures, R. Ingarden created original conceptions in aesthetics. The structure of aesthetical experience revealed by this Polish author shows a multilayered character of phenomena in the aesthetical conscious, and defines an aesthetically specific response of a subject. R. Ingarden's model of aesthetical experience is acknowledged to be universal, revealing the essence of aesthetical attitude and experience.

Keywords: eidetic science, aesthetical experience, immanent being, contemplation, intentional object.

Įteikta 2006-01-16; priimta 2006-02-22